

Ojtozi Eszter
(1935–2006)

Nem szokványos életpálya zárult le. Még a tudományos életben megismerhető személyiségek átlag feletti egyéniségeivel összehasonlítva is meg kell állnunk, el kell gondolkodnunk, ha Ojtozi Eszter emlékének adózunk. Noha nem volt akadémikus, nem kapott katedrát sem, sőt egész életében egyetlen munkahelyén sem volt főfoglalkozású kutató, haláláig töretlen energiával és kitartással dolgozott könyvtörténeti, possessorkutatási munkáin, amelyekkel nemzetközi elismertséget vívott ki.

Ojtozi Eszter az ELTE régészeti diplomájával hosszas keresgélés és mostoha munkakörülmények után talált otthonra Debrecenben, és lett az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára feldolgozó, illetve szakozó munkatársa. A napi robot mellett, a súlyos ETO-kötetek mögött sikerült kutatómunkát is folytatnia, s már egyetemi doktori fokozatát is „summa cum laude” minősítéssel védte meg. Egészen a nyugdíjazásáig szakozó munkát végzett, a csoportvezetői beosztásig emelkedve. Közben sikerült nehéz terepmunkával is a görög katolikus parókiák és az alakuló-fejlődő Hittudományi Főiskola könyvtárának rendezetlen rengetegében számos ritkaság, nyomdatörténeti kuriózum azonosításával és nem utolsósorban a teljességre törekvő gyűjteményleírással több kötetet publikálnia a cirill betűs liturgikus könyvekről. Ne feledjük, hogy az ötvenes–hatvanas években az egyházi könyvgyűjtemények nem élveztek semminemű prioritást a lehetséges támogatók részéről, a tudományos munkában pedig nem feltétlenül az istentiszteletekhez használt szerkönyvek jelentették a kiemelt kutatási témákat az orosz filológia és a szlavisztika területén. Mégis, Ojtozinak sikerült mind az egyházi, mind az egyetemi vezetés támogatását megszerezve több jelentős gyűjtemény leírását, számos töredék azonosítását, és a nemzetközi szakbibliográfiákra hivatkozó annotálását elvégeznie. A nemzetközi elismerés sem maradt el. A *Solanus* című folyóirat többször és elismerően szólt Ojtozi munkásságáról, és minden kiadványát felvette a referenzjegyzékeibe. Jóllehet, a cirill betűs liturgikus könyvek ilyen színvonalú kutatása már önmagában teljes életművet jelentene, Ojtozi munkásságának ez csupán egyik oldala. Párhuzamosan a templomi könyvekkel, még a Debreceni Egyetemi Könyvtár és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvtára átvizsgálásakor fogott a latinbetűs, tartalmuk és nyomdatörténeti vonatkozásuk miatt egyaránt figyelmet érdemlő könyvek possessorainak kutatásába. Egy-egy bejegyzés, rövid névalírás mögött messzemenő művelődéstörténeti vonatkozások rejlenek, amelyek felkutatása különlegesen munkaigényes és hálátlan feladat. Rövid publikáció, illetve adatközlés születik egy-egy possessori bejegyzés ismertetése és minden irányú adatolása, valamint az ebből levonható művelődéstörténeti következtetések összefoglalása kapcsán, ám a mögötte álló munka legalább annyi, sokszor jóval

több, mint egy-egy látványos és a maga nemében kiváló irodalomtörténeti vagy műelemző esszé mögött. Felfedezett egy korábban nem ismert régi magyar könyvet, amelyből az RMK sem tudott jelezni teljes példányt. A debreceni, s általában a tiszántúli kultúra meghatározó tényezője volt a peregrináció, elsősorban a németalföldi egyetemekre, és természetesen a protestáns diákok részéről. Ők hazatérve jelentős könyvállománnyal gazdagították a Református Nagykollégiumot. Ezt a lelkeszökké vált egykori diákok possessorai bejegyzéseiből tudjuk rekonstruálni, ezen a területen is jelentős munkát végzett Ojtozi, hozzájárulván a magyar peregrinációkutatáshoz. Rekonstruáló vizsgálatait, amelyeket a máriapócsi baziliták egykori könyvtárának leírásakor alkalmazott, a latinbetűs nyomtatványokra is kiterjesztve, sikerült a magyar művelődéstörténet számára fontos, egykor létező, ám szétszóródott könyvgyűjteményekről is képet rajzolnia.

A possessor kutatáson kívül az ex librisekre is kiterjedt figyelme, felkutatta és közreadta a Debreceni Egyetemi Könyvtár könyveinek fontosabb ex libriseit. Ezekből külön publikációba gyűjtötte protestáns peregrináció-kutatáshoz tartozókat.

Szintézis jellegű a debreceni régi nyomtatványok és possessoraik vizsgálata. Ezzel akkor is maradandót alkotott volna, ha nem foglalkozik a már méltatott szláv liturgikus könyvekkel. A több komoly kötetnyi leírás után, már élete végén, a betegséggel is küzdve, monografikus feldolgozását adta a francia nyelvű nyomtatványoknak; ezzel is bizonyítva, hogy több, egymástól távoli filológiai részterületnek is felkészült szakértője volt.

Ojtozi Eszter életműve bizonyítja, hogy az elszánt akarat és az elkötelezett hivatástudat a mostohább körülmények közt működő kutató esetében is megtermi gyümölcseit éppúgy, ha nem gazdagabban, mint a főállású filológusok esetében. Példája figyelmeztet, hogy a különböző gyűjteményekben működő és kutatói tehetséggel bíró munkatársaknak nyújtott bárminemű támogatás többszörösen megtérül a magyar és az egyetemes kultúrát gazdagító eredményekkel. Ojtozi Eszter munkássága pedig méltán megérdemelné a teljes életmű-bibliográfia, illetve egy emlékkötet összeállítását a szakma részéről.

Földvári Sándor